

**Kənan
Hacı**

Aprel ayının 26-da Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondu tərəfindən "Heydər Əliyev illi" çərçivəsində Türk dünyasının böyük yazıçısı Çingiz Aytmatovun 95 illiyi münasibətilə ədibin "Ana tarla" povestinin motivləri əsasında hazırlanmış tamaşanın premyerası keçirildi.

Türk dünyasının, eləcə də Azərbaycanın böyük dostu və təəssübkeşi olan Çingiz Aytmatov yaradıcılığına oxucularımız tərəfindən daim böyük maraq olmuşdur. Onun "Əsrə bərabər gün", "Qiyamət", "Əlvida, Gül-sarı", "Cəmilə" və digər roman, povestləri həmişə sevile-sevile oxunub və yazıçıya Azərbaycanda da böyük sevgi, rəğbət qazandırır. "Ana tarla" povesti bir sıra spesifik xüsusiyyətləri ilə türk xalqlarının Vətən anlayışına, Torpaq kultuna münasibətini özündə əks etdirən milli, eyni zamanda bəşəri əsərlərdəndir. Bakı Bələdiyyə Teatrının bu tamaşaya müraciət etməsi təsadüfi deyil. Tamaşanın hazırlanması Çingiz Aytmatovun zəngin irsinin tanıtılmasına, eləcə də Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondunun qurucu üzv olan ölkələri Azərbaycanla Qırğızistanın mədəni əlaqələrinin daha da gücləndirilməsinə xidmət məqsədi daşıyır. Tamaşanın nümayişindən əvvəl Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondunun prezidenti Günay Əfəndiyeva, Qırğızistan Respublikasının Azərbaycandakı səfiri Kayrat Osmonaliyev çıxış edərək iki qardaş ölkə arasındakı ədəbi-mədəni əlaqələrin tarixinə nəzər salaraq Ulu Öndər Heydər Əliyevin Türk dünyasına verdiyi töhfələrdən, onun böyük qırğız yazıçısı Çingiz Aytmatovla dostluq münasibətlərindən bəhs etdilər. Daha sonra böyük yazıçının qızı Şirin Aytmatovanın tamaşaçılara videomüraciəti səsləndi. O, atasının yaradıcılığında müharibə mövzusunun hardan qaynaqlandığı ilə gətirərək Aytmatov nəsrinin bədii düşüncəmizdəki yeri haqqında danışdı, atasının xatirəsini əziz tutduqları üçün Azərbaycan xalqına təşəkkürünü ifadə etdi.

Sonra tamaşa nümayiş olundu. Xalq artisti Mərahim Fərzəlibəyovun quruluşunda ərsəyə gələn "Ana tarla" tamaşası dastan poetikası üzərindən

nayı yenilməz mənəvi gücü, sarsılmaz iradəsi ilə bütöv karakter olaraq səhnəyə hakim olur. Tamaşanın ana xətti Tolqonayın taleyi üzərində qurulub və Tolqo-

Aseli yadıma saldı. Suvankul öz sevgisinə Günəşi şahid çağıranda "Qırmızı yaylıqlı qovaq"dakı sürücü İlyasın oğlu olanda üzünü dağlara tutub hayqırmasını xatır-

zümünü, mətanətini, qəzəbini, hiss və həyəcanlarını səhnədə o qədər təbii canlandırır ki, tamaşaçı teatrda olduğunu büsbütün unudurdu. Quruluşçu rejis-

Arxa cəbhənin "Ana tarla"sı

də qurulmuşdu. Elə ilk dəqiqələrdən torpaqla insanın dialoqu bəşəriyyətin himni kimi qəlblərə hakim kəsilir. Çingiz Aytmatovun bütün əsərlərində bir çöl nəğməsi səslənir və bu nəğmə bəşəriyyəti sülhə, humanizmə səsləyir. Əsərin konseptual istiqaməti Vətənin, Torpağın müqəddəsliyidir. Tolqonayla Suvankulun sevgisi Vətən sevgisiylə bütövləşir. Suvankulla (Rəşad Kəsəmənli) Tolqonayın (Hüsniyyə Mürvətova) məhəbbəti insan-təbiət müstəvisində əyaniləşir. Torpaq onların sevgisinə güc qatır, bu sevgi onların həyat yolunu müəyyənləşdirir.

rir. Sünbül tarlasından zala qəribə bir enerji axını süzülür. Energetik mənə məhz onların sevgisinə şahidlik edən həmin tarladır.

Zalda oturub tamaşaya baxdığımız anlarda Tolqonayın həyatı gözlerimiz önündə ətə-qana dolur. Bu canlanma möcüzəsi aktrisanın həm də tədrisən gərək həyatdan qopub Tolqonaya çevrilməsi ilə müşahidə olunur.

Yazıçı-dramaturq Firuz Mustafa ilə zalda yanaşı əyləşmişdik. Astaca qulağıma pıçıldadı: "Mərahim strukturu düzgün qurub". Bu, bir peşəkarın ilk reaksiyası idi. Tamaşa boyu təəssüratlarımızı bir-birimizlə bölüşürdük. Hüsniyyə Mürvətovanın Tolqo-

nay övladlarını, ərini müharibəyə yollayıb təkbaşına arxa cəbhədə döyüşür. O, ərinin əvəzinə briqadir işləyir, əzm və inadla bizimkilərin qələbə çalacağına inanır. Tamaşanın qəhrəmanları gərəklik koordinatlarından daha çox sünbüllərin səpildiyi məkanda ünsiyyət yaratmağa meyllidirlər. Tarla insanları aclıqdan xilas edir, onlara ata-ana olur. Tolqonay həyatın sərt, amansız küləkləri döydükcə qadın bərkiyir, mətinləşir.

Qasım müharibəyə gedəndə arvadı Aliman qırmızı yaylığını başından açıb ona verir. Bu səhnə mənə Aytmatovun digər povestindəki – "Qırmızı yaylıqlı qovaqım mənim" – qırğız gözəli

ladım: "Siz ey dağlar, mənim oğlum olub!"

Qırmızı yaylıq Aytmatov nəsrinin əsas simvolik elementlərindəndir. Vəfa, sədaqət rəmzi kimi...

Əsərin struktur və semantikasını əyaniləşdirən tamaşa özünün kulminasiya nöqtəsinə yetir. Torpağın insanlığa, bütün bəşəriyyətə səslənişi tamaşaçıların qəlbində əks-səda verir:

Müharibə olmasın!

Ey insanlar, qan tökməyin!

Qoy dünyada əbədi sülh olsun!

Mən bu tamaşada Əməkdar artist Hüsniyyə Mürvətovanı yenedən kəşf etdim. Tolqonayın sevgisini, daxili iztirablarını, dö-

şor Mərahim Fərzəlibəyovun lirik-psixoloji üslubu aktyorların oyununda, mizanlarda qəbəri görünür və tamaşanın emosional təsir gücünü artırır. Mən tamaşanın uğurunu tamaşaçıya sirayət məxrəci qismində çözməyin tərəfdarıyam. Tamaşada rol almış aktyorlar – Rəşad Kəsəmənli, Ülviyyə Rza, Tural Əhməd, Zülfüyyə Məmmədova və digərləri – bu kompozisiyanın mükəmməlliyinə xidmət etdilər. Ülviyyə Rza Alimanın sarsıntısını son dərəcə inandırıcı şəkildə təqdim edir və tamaşaçının ruhunu siklələməyi bacarır. Rəşad Kəsəmənli (Suvankul) tamaşanın dinamizmini qoruyub saxlayır. Tamaşanın finalında "oğul Vətənə qurban doğulur" ideyası Ana tarlanın bağrından sünbül kimi boy atır. Övladlarını cəbhədə itirmiş Tolqonayın bu sözləri Vətənə münasibətin formuludur: "Vətən yaşayarsa, mən də yaşayacağam". Ana və tarla sözləri bu məqamda semantik baxımdan birləşir, bir anlam qazanır.

Tamaşada həyatın müharibə üzvü təbii və üzvi tərzdə, canlı reallıq atmosferində sərt və amansız həqiqət kimi qarşımızda canlanır.

Uzun-uzadı alqışlar, gül yağışı tamaşanın uğurunu şərtləndirən əsas göstəricidir. "Ana tarla" tamaşası tamaşaçıların yaddaşında uzun müddət yaşayacaq.